

Capitolul I. Introducere în materia drepturilor omului. Conceptul de drepturi și libertăți fundamentale ale omului

Secțiunea 1. Succinte considerații diacronice

Abordarea sub aspect evolutiv-istoric a problematicii drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale, în ansamblul ei, se poate face pe trei planuri^[1], după cum urmează:

1. planul filosofiei politico-juridice;
2. planul juridic;
3. planul cooperării dintre state.

§1. Planul filosofiei politico-juridice

Conceptul de drepturi și libertăți fundamentale ale omului este rezultatul evoluției în plan filosofic și juridic a gândirii oamenilor organizați în societate. Mai mult, definirea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale fiecărei ființe umane au constituit o preocupare constantă a gânditorilor umanității, fiecare epocă îmbogățind conținutul conceptului^[2].

Primele idei filosofice asupra drepturilor omului, ca și anumite reprezentări despre echitate și justiție apar în *Antichitate*. Astfel, *Codul lui Hammurabi* (1770 î.e.n.) reglementează raporturi sociale și promovează reguli de dreptate socială și spirit umanitar^[3]. *Biblia (Vechiul Testament)* consacră prerogative fundamentale ale ființei umane și o nouă concepție despre le-

^[1] R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *Protecția internațională a drepturilor omului. Note de curs*, ed. a 5-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 5.

^[2] O. PREDESCU, *Protecția internațională a drepturilor omului*, Ed. Omnia Uni S.A.S.T., Brașov, 2010, p. 7.

^[3] I. MOROIANU ZLĂTESCU, R. DEMETRESCU, *Din istoria drepturilor omului*, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2003, p. 5, *apud* R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 5 (nota de subsol 1).

gătura dintre drepturi și îndatoriri^[1]. *Gândirea budistă* promovează o concepție conform căreia toate ființele sunt egale în demnitate și valoare, toți au dreptul la respect și nimic nu poate justifica o atingere adusă vieții lor, exploatarea și umilirea lor^[2].

Grecia antică promova un anumit *drept al cetății*, constând în participarea cetățenilor la elaborarea legilor și la conducerea societății prin ocuparea unor funcții publice. Deopotrivă, *drepturile individuale* reprezentau un instrument care garanta libertățile civile, dar nu era o garanție individuală contra statului. Mai târziu, gânditorii greci au apreciat *drepturile omului* ca drepturi fundamentale, eterne și imuabile, inerente naturii umane^[3].

În continuare, vom înfățișa *câteva exemple din gândirea filosofilor din Grecia Antică*. *Hesiod*, *Solon* și *Pericle* sunt primii filosofi greci care pun problema unor drepturi ale omului. *Platon* arată că ideea de justiție se regăsește atât în fiecare individ, cât și în organizarea cetății, iar omul nu trebuie să răspundă „la o nedreptate cu alta, nici la rău cu rău”, orice i-ar face un alt om^[4]. Tot *Platon* distinge între natura oamenilor (*phúsis*) și convenția dintre aceștia (*nomos*), în sensul că prin natura lor ființele umane se aseamănă, dar prin convenție, adică prin lege, ele se diferențiază. *Aristotel* arăta că „Numai prin lege devine cineva sclav ori este liber, dar prin natură oamenii nu se deosebesc cu nimic”^[5]; cetatea este o realitate naturală, iar omul, fiind prin natura sa destinat să trăiască în cetate, este „un viețuitor politic”^[6]. Conform doctrinei, se poate identifica în acest text „primul germene al ideii de drept natural”^[7].

În *Roma antică*, pe lângă recunoașterea dreptului cetățenilor romani de a participa la viața publică, existau deja rudimentele unor drepturi individuale impuse statului sub forma unor garanții acordate numeroșilor cetățeni romani, spre deosebire de un statut juridic mai sărac în garanții acordat străinilor^[8]. Astfel, noțiuni ca „*libertatea individuală*” și „*egalitatea între oameni*” sunt dezvoltate de *Marcus Tullius Cicero* și *Seneca*. Pornind de la germenii apăruiți în societatea greacă, juriștii romani fundamentează *teoria*

[1] R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 6.

[2] *Ibidem*.

[3] *Ibidem*.

[4] PLATON, *Opere complete*, vol. I, *Criton*, Ed. Humanitas, București, 2001, p. 57.

[5] ARISTOTEL, *Politica*, Ed. IRI, București, 2001, p. 41.

[6] *Ibidem*, p. 37.

[7] N. PURDĂ, N. DIACONU, *Protecția juridică a drepturilor omului*, ed. a 2-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 65.

[8] R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 6.

drepturilor naturale (ius naturale), distingând dreptul natural față de cel civil. Dreptul natural este aplicabil tuturor oamenilor, pe când cel civil numai membrilor cu drepturi egale ai cetății.

Filosofii stoici susțineau că oamenii se nasc egali și au drepturi egale de a cultiva înțelepciunea și virtutea ca expresii ale unui drept natural și universal; legea umană nu are valoare decât atunci când corespunde legii universale (a se vedea *Epictet, Seneca* etc.)^[1].

Creștinismul formulează idei foarte importante, ce se regăsesc în concepțiile moderne: *egalitatea oamenilor în fața lui Dumnezeu, demnitatea ființei umane* decurgând dintr-o concepție asupra originii divine a omului; referitor la drepturile fundamentale, creștinismul proclamă o *lipsă de diferențieri între stăpân și sclav, concepția limitării puterii politice*, adică a puterii statului în raport cu individul^[2].

Nici ideile filosofice din Antichitate, nici cele creștine despre om și drepturile sale nu vedeau în ființa umană o valoare socială în sine, iar recunoașterea demnității umane nu era considerată un principiu de organizare socială^[3], ele având mai mult un caracter abstract, întrucât nu și-au putut găsi transpunerea pe plan economic, social, politic sau cultural (de pildă, în sclavagism nu puteau exista drepturi opozabile puterii, deoarece societatea funcționa pe baza unei ordini naturale ierarhizate, inegality)^[4].

În *Evul Mediu* se găsesc rădăcinile filosofiei *dreptului natural*, care avea să fie promovată ca doctrină politică și juridică în istoria modernă. Conceptul drepturilor omului a fost formulat pentru întâia oară în secolul al XVIII-lea, în filosofia „*dreptului naturii și ginților*”.

La sfârșitul Evului Mediu se cristalizează două doctrine privind statutul celor guvernați în raporturile lor cu autoritățile. Prima – al cărei autor este *Jean Bodin* – promovează *protecția drepturilor omului prin negarea lor*, adică suveranitatea regelui nu poate să fie pusă la îndoială de nimeni, el fiind obligat să respecte doar poruncile divine, dreptul natural și principiile generale de drept. Printre partizanii acestei doctrine s-a numărat și *Thomas Hobbes* (1588-1679), care considera că, lăsat singur, în anarhie, individul

^[1] I. CLOȘCĂ, I. SUCEAVĂ, *Tratat de drepturile omului*, Ed. Europa Nova, București, 1995, p. 26.

^[2] *Ibidem*, p. 6-7.

^[3] C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 20.

^[4] O. PREDESCU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul penal român*, Ed. Lumina Lex, București, 2006, p. 26.

și-ar ataca vecinii (*homo homini lupus*). Potrivit celei de-a doua doctrine – *contractul social* –, oamenii consimt liber să iasă din starea naturală pentru a găsi în stat securitatea juridică și prosperitatea. De exemplu, *John Locke* (*Eseu asupra guvernării civile* – 1690) afirmă că omul are drepturi imprescriptibile (de pildă, dreptul de proprietate, dreptul la libertate personală, dreptul la legitimă apărare), pe care societatea nu le creează, ci le apără, cetățenii cedând statului numai dreptul de a pedepsi, ce derivă din dreptul la legitimă apărare^[1].

Iluminismul francez (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea) stă la baza celor mai coerente teorii asupra drepturilor omului, care au inspirat idealurile celor două mari revoluții: franceză și americană^[2]. Spre exemplu, pentru *Voltaire*, contractul social creează societatea politică și transformă omul în cetățean, beneficiar al unei egalități și al unei libertăți superioare libertății și egalității naturale^[3], el fiind primul filosof care folosește noțiunea de „drepturile omului”. *Jean-Jacques Rousseau*, în lucrarea *Contractul social* (1762), relevă că „omul este născut liber, dar pretutindeni este în lanțuri”, ceea ce înseamnă eliminarea oricăror structuri sau mecanisme politice care ar fi de natură să afecteze demnitatea omului^[4]. Prin contractul conceput de Rousseau, fiecare pune în comun persoana și toată puterea lui, sub conducerea supremă a voinței generale. Cea mai importantă valoare este *libertatea*, ce nu se poate garanta decât prin legi capabile să împiedice ca oamenii drepti să fie oprimați de cei răi. Astfel, prin contract, oamenii conferă statului *drepturile lor naturale*, pentru a le primi înapoi sub forma *drepturilor civile*, care sunt drepturile naturale originare însoțite de garanții ale exercitării drepturilor. La rândul său, marele scriitor, jurist și filosof iluminist francez *Montesquieu*, în lucrarea *Despre spiritul legilor*, afirmă că libertatea este „dreptul de a face tot ceea ce îngăduie legile”, prin urmare, dacă un cetățean ar putea să facă ceea ce legile interzic, el nu ar mai avea libertatea, pentru că și ceilalți ar putea să facă la fel^[5]. El a dezvoltat și principiul că *puterea trebuie stăvilită de putere*, arătând că în mod natural omul care deține puterea este înclinat să abuzeze de ea. Potrivit lui Montesquieu, „separația puterilor

[1] În legătură cu problematica drepturilor omului în Evul Mediu, a se vedea, pe larg, R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 7-8.

[2] *Ibidem*, p. 8.

[3] C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 21.

[4] V. LUNCAN, V. DUCULESCU, *Drepturile omului. Partea I*, Ed. Lumina Lex, București, 1993, p. 13.

[5] I. CLOȘCĂ, I. SUCEAVĂ, *op. cit.*, p. 26-27.

reprezintă singurul mijloc prin care se poate asigura respectul legilor într-un stat în care este posibilă existența unui guvern legal^[1], aceasta fiind, în opinia sa, „cea mai bună, dacă nu singura garanție a respectării libertății indivizilor de către autoritățile statale”^[2].

§2. Planul juridic

Actele engleze care consacără drepturile omului reprezintă unele dintre primele consacăriri juridice ale unor drepturi și libertăți individuale^[3]. Apariția lor a fost favorizată mai ales de lupta diverselor categorii sociale împotriva absolutismului feudal.

Magna Carta Libertatum este, în opinia mai multor autori, primul document european, dar și din istorie, în care se schițează elemente ale unei protecții juridice a persoanei umane^[4]. A fost semnată la data de 15 iunie 1215 de regele Ioan Fără de Țară, la presiunea nobilimii și a bisericii engleze. Deși a fost elaborat pentru a reglementa raporturile dintre rege și nobilime, acest document consacără *dreptul la judecată potrivit legii*. Din formularea prevăzută la pct. 39, și anume „Niciun om liber nu va fi închis sau nimicit în vreun fel fără a fi judecat în mod legal de egali săi potrivit legilor țării”, reies germenii dreptului la viață și la libertate, precum și ai dreptului la un proces echitabil, cu precădere aspectele privind liberul acces la justiție, legalitatea și echitatea procedurii, dar și o primă referire la principiul legalității infracțiunilor și pedepselor. Prin urmare, acest document îmbracă în principal forma unui contract între rege, pe de o parte, și baronii, negustorii și episcopii englezi, pe de altă parte, recunoscând acestora din urmă o serie de privilegii ce puteau fi opuse casei regale. Totodată, este considerată *prima Constituție engleză*.

De asemenea, *The Petition of Rights (Petiția Drepturilor)*, adresată regelui de către Parlamentul englez, prevede următoarele: omul liber nu poate fi obligat să plătească impozit fără consimțământul Parlamentului; un om liber nu poate fi citat împotriva legii; soldații și marinarii nu pot pătrunde în case particulare; în timp de pace, soldații și marinarii nu pot fi pedepsiți. Astfel,

^[1] C. CĂLINOIU, V. DUCULESCU, *Drept constituțional și instituții politice*, ediție revăzută și completată, Ed. Lumina Lex, București, 2005, p. 116.

^[2] C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 21.

^[3] O. PREDESCU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul penal român, cit. supra*, p. 28.

^[4] R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 9.

sunt consacrate inviolabilitatea domiciliului și principiul legalității obligației de a contribui la cheltuielile publice^[1].

În Marea Britanie, în timpul revoluției burgheze, *Habeas Corpus Act* – lege adoptată de Parlament în anul 1679 – garantează inviolabilitatea persoanei, precum și respectul drepturilor persoanei inculpate sau deținute, în sensul obligației statului de a prezenta o persoană deținută în fața unui judecător, care să decidă cu privire la legalitatea deținerii sale. Este considerată *a doua Constituție engleză*.

Legea proclamând drepturile și libertățile supușilor și reglementând succesiunea la tron, cunoscută și sub denumirea de *Bill of Rights*, adoptată la 13 februarie 1689, recunoaște, printre alte drepturi, libertatea cuvântului, dreptul la alegeri libere, eliberarea sub cauțiune, interdicția pedepselor ilegale și crude, obligația comunicării imediate către deținut a motivelor arestării ș.a.

Declarația de independență a coloniilor engleze din America, adoptată la 4 iulie 1776 la Philadelphia, și *Declarația Revoluției franceze privind drepturile omului și cetățeanului*, din 26 august 1789, cuprind prevederi referitoare la: egalitatea în fața legii a tuturor persoanelor, dreptul de a participa direct la elaborarea legilor, garanții cu privire la reținere, arestare și acuzare, libertatea cuvântului și a presei etc. Aceste declarații au dat expresie concepției dreptului natural, enunțând drepturi și libertăți dintr-o perspectivă individualistă și liberalistă, drepturile omului fiind înfățișate ca drepturi subiective, pe care fiecare persoană le poate valorifica împotriva statului. Așa fiind, statul trebuie să se abțină de la orice acțiune contrară drepturilor omului și să nu intervină decât pentru a împiedica o conduită dăunătoare altor persoane^[2].

Tot în plan juridic trebuie remarcată *adoptarea de constituții scrise* – S.U.A., Franța, Olanda (1798), Suedia (1809), Spania (1812), Belgia (1831) ș.a.

[1] O. PREDESCU, *Protecția internațională a drepturilor omului*, cit. supra, p. 12.

[2] O. PREDESCU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul penal român*, cit. supra, p. 30.

§3. Planul cooperării între state – tratate și convenții internaționale

Până în anul 1945, procesul de protecție prin instrumente juridice a drepturilor omului pe plan internațional a avut un *caracter fragmentar*, limitat la anumite categorii sociale și la anumite drepturi. Acest lucru era și urmarea faptului că dreptul internațional clasic, fiind conceput ca drept al societății statelor, reflecta interesele acestora^[1]. Astfel, conform art. 15 din Pactul Societății Națiunilor, existau probleme pe care dreptul internațional le lăsa în competența exclusivă a statelor. Printre acestea se număra și problematica drepturilor omului, ce ținea de *competența exclusivă a statelor*, individul lăsând în seama suveranului grija de a fi protejat^[2]. Așadar, conexiunea dintre individ și stat exprimată prin cetățenie, precum și tipul relațiilor dintre state reprezentau factorii de care depindea gradul de respectare a drepturilor omului^[3].

O primă punere în practică a legăturii dintre individ și stat exprimate prin cetățenie este *protecția pe care statul trebuie să o acorde pe plan extern propriilor cetățeni* (prin punerea în mișcare a acțiunii diplomatice sau a celei judiciare internaționale), cu precizarea că exercitarea protecției diplomatice este un drept discreționar al statului. O altă aplicație a principiului legăturii exprimate prin cetățenie dintre individ și stat o reprezintă *intervențiile de umanitate* constând în folosirea forței armate în mod unilateral de către un stat, pentru a apăra viața și bunurile naționalilor săi, a căror siguranță este amenințată într-un alt stat^[4].

În continuare vom prezenta, cu titlu de exemplu, câteva tratate și convenții care au legătură cu drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în succesiunea adoptării lor, începând cu perioada de dinaintea izbucnirii Primului Război Mondial și până la momentul adoptării Declarației universale a drepturilor omului.

[1] R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 13.

[2] FR. SUDRE, *Drept european și internațional al drepturilor omului*, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 35, *apud* R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 13 (nota de subsol 1).

[3] R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 13.

[4] *Ibidem*, p. 14.

Astfel, prin *Actul final al Congresului de la Viena* (1815)^[1] s-au garantat libertatea religioasă și unele drepturi civile și politice pentru anumite comunități.

Tratatele de la Paris (1856) și *Berlin* (1878) au inclus prevederi referitoare la protecția religiei creștine.

Există o serie de convenții internaționale – bilaterale și multilaterale – privind *limitarea și interzicerea traficului cu sclavi*. Exemple în acest sens sunt:

– *Actul general al Conferinței de la Berlin din 1885 și Actul Conferinței antisclavagiste de la Bruxelles din 1889-1890*, care prevedeau suprimarea sclaviei și a comerțului cu sclavi în Africa Centrală și în zona maritimă a Oceanului Indian;

– *Convenția de la Geneva din 1925*, încheiată în cadrul Societății Națiunilor, care extindea suprimarea sclaviei la toate regiunile lumii.

Dar *abolirea la nivel mondial* a unor asemenea practici reprobabile avea să fie realizată în cuprinsul convențiilor încheiate sub egida O.N.U., cum ar fi:

– *Convenția suplimentară cu privire la abolirea sclaviei, a traficului cu sclavi și a instituțiilor și practicilor analoge sclaviei*, semnată la 7 septembrie 1956, intrată în vigoare la 30 aprilie 1957;

– *Pactul internațional asupra drepturilor civile și politice*^[2].

Dintre instrumentele juridice privind *protecția victimelor războiului*^[3], menționăm:

– *Convenția de la Geneva din 1864* privind respectarea imunității spitalelor și îngrijirea soldaților răniți și bolnavi;

– *Convenția de la Haga din 1899* asupra legilor și obiceiurilor războiului pe uscat;

– *Convenția din 1907* privind războiul maritim și soarta răniților în război;

[1] C.A. COLLIARD, A. MANIN, *Droit international et histoire diplomatique. Documents choisis*, vol. II, Ed. Montchrestien, Paris, 1970, p. 1815, *apud* O. PREDESCU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul penal român*, *cit. supra*, p. 31.

[2] O. PREDESCU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul penal român*, *cit. supra*, p. 32.

[3] Deși, de obicei, aceste reglementări sunt incluse în dreptul internațional umanitar (al conflictelor armate), în doctrină s-a susținut, cu drept cuvânt, că ele pot fi considerate, totodată, ca o ramură a protecției drepturilor omului [a se vedea R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 15 (nota de subsol 1)].

– *Convenția de la Geneva din 1929* referitoare la soarta răniților și soldaților din armatele în campanie și tratamentul prizonierilor de război.

Încheierea tratatelor de pace ca urmare a Primului Război Mondial a constituit o etapă semnificativă în dreptul internațional public. În cadrul lor se precizează mai bine protecția drepturilor omului, mai ales cu privire la drepturile minorităților naționale de pe teritoriile noilor state naționale apărute după prăbușirea Imperiului Austro-Ungar^[1].

A doua jumătate a secolului al XX-lea marchează apariția a ceea ce se numește „*dreptul internațional al drepturilor omului*”. Oamenii au drepturi garantate pe plan internațional, dar ca persoane individuale, și nu ca cetățeni ai unui anumit stat, ceea ce îl deosebește fundamental de dreptul internațional tradițional, la care ne-am referit mai sus. Acest lucru a favorizat adoptarea unor instrumente juridice internaționale de protecție a drepturilor individuale, precum și crearea unor instituții internaționale competente a proteja indivizii contra încălcării drepturilor lor de către state. Totodată, problema protecției drepturilor omului trece din sfera exclusivă a dreptului intern al statelor în cea a dreptului internațional^[2].

Tot astfel, în conformitate cu aceste reglementări, individul dobândește și *capacitate procedurală internațională*^[3], el putând sesiza direct instanțe internaționale, cum ar fi: Comitetul Drepturilor Omului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea de Justiție a Uniunii Europene ș.a. Trebuie însă subliniat că, așa cum se arată în doctrină^[4], individul devine beneficiarul acestor drepturi și capacități doar în baza acordului statelor, având deci o personalitate juridică internațională „derivată” din acesta, prin intermediul tratatelor internaționale.

Carta Organizației Națiunilor Unite, adoptată la San Francisco în anul 1945, a avut un rol deosebit în pătrunderea drepturilor omului în ordinea juridică internațională, trecând dincolo de bariera statală care separa dreptul intern de cel internațional. Nu a prevăzut însă un catalog al drepturilor și libertăților; numai Declarația universală a drepturilor omului, din 10 de-

[1] O. PREDESCU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul penal român, cit. supra*, p. 32.

[2] A se vedea, pe larg, B. SELEJAN-GUȚAN, *Protecția europeană a drepturilor omului*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 5.

[3] D.J. HARRIS, *Cases and Materials on International Law*, 4th ed., Ed. Sweet & Maxwell, Londra, 1991, p. 136, *apud* B. SELEJAN-GUȚAN, *op. cit.*, p. 5 (nota de subsol 1).

[4] B. SELEJAN-GUȚAN, *op. cit.*, p. 6.

cembrie 1948, avea să confere substanță formulării „*drepturile omului*” și un conținut minimal clar.

Secțiunea a 2-a. Trăsăturile caracteristice ale protecției internaționale a drepturilor omului

§1. Conceptul de protecție internațională a drepturilor omului

Drepturile omului nu sunt conferite de dreptul internațional, ele decurg din identitatea universală a persoanei umane, țin de simpla calitate de ființă umană^[1].

Protecția internațională a drepturilor omului este acea parte a dreptului internațional public ale cărei norme reglementează drepturile subiective esențiale pentru persoana umană, conținutul acestora și garanțiile existente pentru respectarea și exercitarea lor în plan internațional^[2].

§2. Trăsăturile caracteristice ale protecției internaționale a drepturilor omului^[3]

Protecția internațională a drepturilor omului prezintă următoarele trăsături:

– *excluderea competenței naționale exclusive în materia drepturilor omului* – statul parte la o convenție internațională care proclamă protecția drepturilor omului este obligat să garanteze atât drepturile protejate pentru propriii lui cetățeni, cât și pe cele ale tuturor indivizilor care se află pe teritoriul său, indiferent de cetățenie;

– *existența unor mecanisme internaționale jurisdicționale sau non-jurisdicționale de monitorizare* a modului în care statele respectă drepturile omului, care au drept scop protecția drepturilor omului și care pot fi declanșate direct de către individ;

– *excluderea regulii reciprocității și crearea unui regim internațional de ordine publică* – problematica drepturilor omului nu este o chestiune

[1] O. PREDESCU, *Protecția internațională a drepturilor omului*, cit. supra, p. 15.

[2] R. MIGA-BEȘTELIU, C. BRUMAR, *op. cit.*, p. 23.

[3] Pe larg, a se vedea *ibidem*, p. 24-28.

contractuală, ci una obiectivă, ce face parte din ordinea publică internațională. Cele mai importante drepturi (de exemplu, dreptul la viață, reprimarea genocidului) au valoare de *ius cogens*, fiind obligatorii pentru toate statele;

– *subsidiaritatea consacării și garantării internaționale a drepturilor omului față de consacarea și garantarea lor în plan intern* – nivelul internațional de protecție reprezintă un standard minim, adică statele nu pot, în plan intern, să deroge în jos de la acesta; ele pot însă asigura o protecție sporită a drepturilor omului la nivel național. Structura internațională intervine numai în ultimă instanță, față de violări ale drepturilor omului, în situația în care mecanismele statale sunt nesatisfăcătoare. De aici rezultă regula obligativității parcurgerii în prealabil a căilor interne de recurs înainte de sesizarea unui organism internațional;

– *aplicarea directă a normelor internaționale în materia drepturilor omului* – aptitudinea unei norme internaționale de a crea în mod direct drepturi și obligații în beneficiul/sarcina particularilor reprezintă efectul direct al acelei norme. Trebuie reținut că nu toate normele din materia protecției internaționale au efect direct. Aplicarea directă se face doar în sistemele interne care au adoptat concepția monistă, iar norma internațională, pentru a fi aplicată direct, este necesar să aibă un conținut precis și complet, să nu aibă nevoie de acte ulterioare de transpunere, de punere în aplicare;

– *poziția particularului* se referă la capacitatea individului de a fi titular de drepturi și obligații și de a fi parte la o serie de proceduri jurisdicționale și non-jurisdicționale în materia dreptului internațional. În principiu, individul nu este subiect de drept internațional. Norma internațională îl afectează numai dacă, la momentul adoptării ei, statele și-au exprimat intenția de a conferi particularilor drepturi și obligații în ordinea juridică internațională, condiție ce este îndeplinită și de normele internaționale în materia drepturilor omului. Acestea din urmă creează direct drepturi pentru indivizi, care devin astfel titulari de drepturi în baza normelor juridice internaționale și le pot invoca în fața organelor interne și internaționale. Totodată, particularii sunt parte la proceduri internaționale de garantare a drepturilor omului, inclusiv la proceduri cu caracter jurisdicțional, având uneori chiar dreptul de a sesiza aceste organe internaționale.